

félig kész, kidolgozatlan mivoltukban is megérdemelnék a nyilvánossággal való közlést.

Mitévő legyen már most? Álljon neki és mindenek ellenére dolgozza ki elméleti rendszerét úgy, ahogy tudja, legyen az olyan, amilyen lesz? De ennek nem volna semmi értelme. A céhbeli filozófus bizonyára végig sem olvasná a könyvét, mert hamar fölfedezné, hogy a kérdések irodalmának ismerete hiányos benne. Az általános közönség pedig kezébe sem venné; a könyv tudományos formája elriasztaná.

Nem, az efféle próbálkozásnak nem volna semmiféle értelme, s ha szerzőnek már ilyen szigorú az önkritikája, ha magával szemben ilyen magasok az igényei, ha nem hajlandó csak akkor dolgozni, hogyha munkája a világ tudományosságának ítélőszéke előtt is számbavehető lenne — akkor nyilvánvalólag nem lehet más választása, mint a hallgatás. Főltéve természetesen, ha elmondható lenne, hogy a gondolatok, elméletek kifejezésének a tudományos értekezés az egyetlen elfogadható formája.

Ez azonban nem egészen bizonyos, sőt egészen bizonyos, hogy nem mondható el.

Ha az irodalmi művek alkotóinak jogukban áll egyes szereplőik szájába elméletek, sőt világnézetek széles kifejtéseit adni, s ha ez az olvasóközönségnek, legalábbis a műveltebb részének kétségkívül nemcsak tetszik, de szellemi előmenetelére is szolgál, akkor szerző is megteheti, hogy gondolatait az élet értelméről, a vallásról, az erkölcsről, a közgazdaság állapotától és minden egyébről irodalmi formában fejezze ki. Ez az irodalmi forma jelen esetben az önéletrajz.

Szerző az *Új ember vallása* cím alatt gondolatai önéletrajzát szándékozik a művelt közönség számára adni.

Ezt a megoldást választva elkerüli, hogy a szakírók őt kontárnak nevezhessék, a gondolatainak azonban mégis alkalmat nyújt arra, hogy saját lelkén kívül is éljenek, hassanak, építsenek s a maguk esetleges értéke szerint az emberiség közkinccsévé válhassanak.

IMREH LAJOS

ÚJABB ADATOK BALÁZS FERENC SZELLEMI HAGYATÉKÁHOZ

Az utóbbi években Balázs Ferenc a „rög és nagyvilág“ közt ellobbant élete iránti érdeklődés fokozódott. Születésének 80. évfordulójára (1981. okt. 24.) való emlékezés újabb indítást adott a még napvilágra nem került szellemi hagyatékának felkutatására és közkinccsé tételére.

Az újabb kutatás — köszönet a megértő támogatóknak — máris szép eredménnyel járt. Tanka Károly, a volt aranyosszéki unitárius egyházkör felügyelő gondnoka Balázs Ferencnek Mészkon maradt könyveit és kéziratait megőrzés végett tordai lakásában helyezte el, azzal

az elgondolással, hogy azokat az Aranyosszéki Vidékfejlesztő Szövetkezet által felállítandó emlékmúzeumban helyezik el véglegesen. Tanka Károly 1942-ben Kolozsvárt meghalt. Özvegye és leánya, Sipos Jánosné Tanka Gizella a kéziratok egy részét az elkallódástól megmentették. Nevezettek kérésünkre, megértve a nemes törekvést, rendelkezésünkre bocsátották a mézskői unitárius lelkész elveszettnek hitt *Új ember vallása* című utolsó munkája eredeti kéziratát és annak egy másolati példányát, valamint a *Versek* című kéziratát azzal a feltétellel, hogy azokat lemásolás után visszaszolgáltadjuk. A kéziratokat, miután azokról másolatokat készítettünk, visszaszármasztattuk özv. Tanka Károlynénak.

Az *Új ember vallása* c. munka a bevezető keltezése szerint 1937. január 6-án készült el; 216 oldal terjedelemben, öt fejezettel: I. Megkötöttség és szabad akarat; II. A nyilvánvaló Isten; III. Kiteljesedő világ; IV. A vallás és szomszédai; V. Szabadság, szeretet. A tartalomjegyzék szerint Balázs Ferenc még egy VI. fejezetet is tervbe vett *Az erkölcs és az állam* címen. Ez azonban súlyosbodó betegsége miatt kidolgozatlan maradt.

A *Versek* c. kézirat 44 verset tartalmaz, ezeknek egy része már megjelent a különböző lapokban és folyóiratokban. Kívánatosnak látszik Balázs Ferenc összes verseinek felkutatása és kiadása. Kifejezést adunk annak a reménynek, hogy Balázs Ferenc szellemi hagyatéka még újabb adatokkal gyarapodik.

Dr. FERENCZ JÓZSEF

NÉGYSZÁZ ÉVE JELENT MEG A DEFENSIO

1979-ben volt négyszázadik évfordulója Dávid Ferenc elítéltetésének és halálának. Két évvel később, 1581-ben Bázalben jelent meg a Dávid Ferencet és tanítását védő kiadvány: *Defensio Francisci Davidis in negotio de non invocando Jesu Christo in precibus*, mindössze 162 negyedréten lapon. Nem sokkal ezután, 1582-ben hely megjelölése nélkül Krakkóban jelent meg a jóval terjedelmesebb 408 + 62 nyolcadrés lapot kitevő második kiadás, amelyhez külön számozással *De Dualitate, Tractatus Francisci Davidis in tria capita distinctus* c. értekezését csatolták. Ez az értekezés Dávidnak Blandratával az Atyáról és Fiúról való vitatkozását tartalmazza. Ezt a tanulmányt, melyet Jakab Elek 1879-ben írt monográfiája óta egészen Borbély Istvánig bezárólag még az unitárius szerzők sem tartottak Dávid művének, elsőnek Pokoly József ismerte el Dávid Ferenc eredeti művének.* A munkát 1943. novemberében az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége *Dávid Ferenc értekezése a kettős istenségről* címen magyarul is megjelenteti Márkos Albert nyugalmazott unitárius kollégiumi tanár fordításában, Benczédi Pál bevezető szavaival.

* Protestáns Szemle 1894, 384.